

"DINAR SPREMİ" YERİNDE İNCELEME SONUÇLARI

10 Ekim 1995'te TMMOB Şehir Plancıları Odası ve Jeoloji Mühendisleri Odası temsilcilerinden oluşan bir grup, Dinar depreminin neden ve sonuçlarını incelemek amacı ile yerinde araştırmalar yapmış ve aşağıdaki bulgulara ulaşmıştır,

Bir günlük inceleme süresince yerinde gözlemler yapılmış, ayrıca Belediye Başkanı ile de görüşülmüştür. Kentin planlamasına ilişkin elde edilebilen bilgi ve dokümanları yanı sıra, inceleme gezisine katılmış olan plan müellifinin de bilgilerinden yararlanılmıştır.

1 Ekim 1995 günü saat 18.00'da richter ölçeğiyle 6.1 şiddetinde oluşan deprem, Dinar'da kentsel yaşamı bütünüyle etkilemiştir. Deprem yapılar üzerindeki etkileri bölgelere göre değişmektedir.

GÖZLEMLER

Deprem etkileri kentin bölgeleri arasında gözle görülür biçimde farklılaşmaktadır.

Kentin yerleşim alanı jeolojik bakımdan ve depreme duyarlılığı açısından farklı zemin niteliklerine sahip üç bölgeden oluşmuştur. Zemin yapısı daha sağlam olan kentin kuzeydoğusu ve doğusundaki sırtlarda depremin etkisinin çok az olduğu bu bölgede hemen hiçbir önemli hasar olmadığı görülmektedir, TMMOB Şehir Plancıları Odası TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası en önemli hasarlar, kent merkezinin batısında yer alan, gevşek zeminli alüvyonal bölgede. Büyük Menderes Irmağı çevresinde, özellikle bataklıktan kurutulmuş kentsel kullanıma açılmış bölgede oluşmuştur. Kentin güney ve güneybatı kesimlerinde hasar oranı, gerek alüvyonal zeminin daha homojen olması ve gerekse bu bölgedeki düşük yoğunluklu ve az katlı yapılaşma nedeniyle daha düşüktür.

TMMOB Şehir Plancıları Odası TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Dinar'da gözlenen çarpıcı gerçeklerden birisi de zemin nitelikleri bakımından farklılık göstermeyen aynı bölgede ve hemen eş zamanlı olarak yapılmış 4-5 katlı yapılardan

bir kısmı depremi hazarsız veya m hasarlı atlatırken bir kısım yapının tümüyle çökmüş olmasıdır. Dinar depremi de diğer depremlerde olduğu gibi proje ve inşaat hatalarının can ve mal kaybına neden olan ayrıcalığı ve denektaşı olmuştur.

Dinar'da hasar gören yapılardan olan, 4-5 katlı olanlarda, yapının bir katının çökmesi ile sonuçlanmıştır. Bu yasal ve yasal olmayan yollardan yapılan ilave katların yapının yükünü çekmediğinin bir sonucu gibi görülmektedir,

Dinar kent merkezinde, özellikle bitişik düzendeki yapıların birbirlerine çarpmaları ile, yıkımlara ve hasarlara neden olduğu da bir diğer gözlemdir*.

SONUÇLAR

1950'lerde 5000 nüfuslu bir-kasaba olan Dinar, ülkemizdeki göç ve kentleşmeden etkilenmiş, 1990'larda nüfusu 30,000 kişiyi aşmıştır.

Çoğu Anadolu yerleşmelerinde olduğu gibi sağlam zeminli, uygun mikroklimatik özellikler olan, tarım alanlarına zarar vermeden kendi içinde organik olarak gelişen, doğaya ve insan ihtiyaçlarına uyumlu bir yerleşme dokusuna sahip olan Dinar, nüfus göç ve spekülasyon baskısı ile zamanda ovaya yayılmıştır. Kentin çeşitli zamanlarda yapılmış olan planları ile de yasallık kazanmış olan bu gelişme, jeolojik verilerin öngörülmesi ile çakışmamaktadır. Ayrıca bataklığın kurutulmasıyla gelişmeye açılan kamuya ait kentsel alanın en çok yıkıma uğrayan bölge olması (bizim gibi yapılaşma aşamasında denetimin son derece zayıf olduğu bir ülkede) "YETERSİZ TEKNOLOJİ VE BİLGİ BİRİKİMİ OLMADAN DOĞAYA MÜDAHALE"nin olumlu sonuçlar vermediğinin iyi bir göstergesidir. Kenti, jeolojik bakımdan daha elverişli bölgelerde geliştirme olanağı bulunmakta iken, tarım alanlarını da yok eden bugünkü düşük maliyetli gelişme modeli, ne yazık ki, kentleşmemize ve topluma sonuçta daha pahalıya mal olmaktadır.

% 92*81 deprem kulağında bulu» nan ülkemiz coğrafyasında depremlerle birlikte yaşamayı, planlamada ve gündelik yaşamda gerekli önlemleri almayı benimsemek durumundayız, Dinar'da bu gerçek göz önüne alınmalı, deprem nedeniyle açılacak yeni yerleşim bölgeleri depremde zarar görme riski az olan emniyetli zemine sahip ve kentle bütünleşecek alanlar seçilmelidir*

Dinar depreminde; imar planında yapılan bölgesel kat artışlarının ve imar afları ile yasallaştırılmış olan yapıların, depremden etkilenme oranları araştırılmalı, bunlardan ülkemizde, planlı gelişmeye yapılan olumsuz müdahaleler konusunda somut ve yönlendirici sonuçlar çıkarılmalıdır

Dinar örneği, kent planlamasının etkisinin azaltıldığı ve müdahale alanının daraldığı, rant elde etmeye yönelik çarpık kentleşme modelinin sonucudur.

Türkiye'nin % 92'si deprem bölgesi içinde yer aldığından, deprem riskinin sürekli olduğu coğrafyada yaşıyoruz. Deprem sırasında oluşan hasar, depremin şiddetine bağlı olduğu kadar, yapı çevrenin dayanıklılık düzeyine de bağlıdır. Bilindiği gibi, "fiziksel planlama" kentsel mekanın oluşmasında temel belirleyici (!) olarak kritik bir önem taşımaktadır.

Jeolojik yapıya ilişkin veriler, planlama çalışmaları sırasında kentin gelişme yönünü belirlemede baz oluşturur. Ancak, ülkemizde jeolojik veriler planlama aşamasında göz önünde bulundurulmuş tavsiyeler niteliğine dönüşmüştür. Ne yazık ki, kentsel planlama, plancı dışındaki herkesin kendi çıkarları doğrultusunda müdahale etmesi, baskı gruplarının plan bütünlüğüyle uyuşmayan plan tadilatları ile kendi istekleri doğrultusunda planlamadan maksimum rantı elde etme istekleri karşısında yeterli yetkiye sahip olmayan plancı devre dışı kalmakta, planlama da olması gereken içerik ve fiziksel düzenlemeden uzaklaşabilmektedir.

Sağlıksız ve dayanıksız bir yapı

lı çevrenin üretimine merkezi ve yerel yönetimlerin ilgili kurumlarınca cahillik düzeyinde göz yumulmuş olması bir "KENT SUÇİPdur, Yerel yöneticilerin politik çıkarları doğrultusunda, planlılara "kat artışı"na yönelik dayatmaları ve bu yöndeki meclis kararları, yarattığı olumsuz sonuçlar açısından işlenen "KENT SUÇLARTmn başında gelmektedir,

Planlama, politik rant sağlamada kullanılan bir araç olma konumundan kurtarılmalıdır,

PLANLAMAYA İLİŞKİN ÖNERİLER

- Jeolojik verilerin öngördüğü, yapılaşmaya açılabilir alan "ÖNCELİKLERne mutlaka uyulması, (Dinar'da jeolojik rapor önceliklerine uyulmamış olması can ve mal kayıplarının artmasında en önemli etken olmuştur.)

- Zemin dayanıklılığı az olan alüvyonal alanların "deprem yönetmeliğine uygun ve düşük yoğunluk kararları verilerek kentsel gelişmeye açılması,

- 1. derece deprem kuşağında bitişik nizam yapılaşmanın taşıdığı hasar görme riskinin, ayrı nizam yapılaşmaya oranla daha düşük olması nedeniyle, yapı adası düzenlemelerinin ayrı nizama göre düzenlenmesi ve parsel içi çekme mesafelerinin, risk taşımayan alanlara göre daha fazla tutulması,

- İmar planı yapımına ilişkin yönetmeliğin "ÖZELLİKLE PLANLAMA" anlayışını yaşama geçirmek üzere yeniden düzenlenmesi,

- Şehir Plancıları Odası'nın mesleki denetime ilişkin uygulamasının yaşama geçirilip, ülke düzeyinde yaygınlaşabilmesi için yasal düzenlemelerin yapılması,

5* UZUN DÖNEMLİ ÖNERİLER

Ülkemizde her depremden sonra birçok öneri geliştirilmekte ancak, parçacı nitelikteki bu öneriler unutulup gitmektedir* Mevcut yapıların depreme dayanıklı hale getirilebilmesini sağlayabilmek için, TÜRKİYE'DE 25 YILLIK BİR STRATE-

JİK "DEPREM RİSKİNİ AZALTMA, REHABİLİTASYON VE YENİDEN YAPILANDIRMA PLANIY HAZIRLANARAK YÜRÜRLÜĞE KONULMALIDIR.

Bu plan;

- Mevcut yapı stoğunun rehabilitasyonunu,"

- Gelişme alanı ve yeni yapılaşmada etkin bir inşaat kontrollüğü sisteminin kurulmasını kapsamalıdır.

Bu 25 yıllık stratejilerin belirlendiği ve bir eylem planı biçiminde geliştirilerek bölgesel ve etaplama unsurlarını da kapsayan plan, her bir bakanlık ve kamu kuruluşlarının yıllık yatırım bütçelerine de yansıtılacak, Devletin tüm yapılarının deprem mühendisliği açısından incelenerek yapısal iyileştirme yapılmasını gerçekleştirebilecek biçimde uzun vadeli bir plan niteliğinde olmalıdır.

Birinci derece deprem bölgelerinden başlayacak, öncelikle toplumun kullandığı hastane, eğitim tesisleri vb, kamu yapıları ile sanayi tesisleri, konut, ticaret, gecekondular vb, yapıları da kapsayan mevcut tüm yapıların depreme dayanıklı hale getirilmesini amaçlayan bir rehabilitasyon programı oluşturulmalıdır.

Deprem bölgelerinde uygulama yapacak olan mühendis, mimar, vb. teknik personel eğitilmeli, bu amaçla üniversitelerle işbirliği yapılmalı, riskli bölgelerde yapılacak proje müellifinden ve denetleme personelinin "sertifikalı teknik eleman" olmaları istenmelidir,

DİNAR'DA DEPREM FELAKETİNİN UNUTULMAMASI İÇİN "DEPREMDE ÇÖKMÜŞ YAPILARDAN BİRİSİ" BENZER YANLIŞLARIN ÖNLENMESİ VE GELECEK KUŞAKLARA İLETİLMESİ AMACI İLE OLDUĞU GİBİ BIRAKILMALIDIR (KORUNMALIDIR) •